

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้ นำเสนอผลการวิจัยเรื่องการยึดโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อในจีน ลาว และ ไทย โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

4.1 ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

4.2 การยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4.3 การยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างลื้ออำเภอเชียงของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อ สาธารณรัฐประชาชนจีน

4.4 การยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างลื้ออำเภอเชียงของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ลื้อแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับลื้อสาธารณรัฐประชาชนจีน

มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ติดแนวชายแดนไทย-ลาว โดยมีแม่น้ำโขง กั้นระหว่างสองประเทศ มีพื้นที่ติดแม่น้ำโขงเป็นระยะทางยาวทอดตัวจากทิศเหนือไปทิศใต้ มีภูมิประเทศที่สวยงามและกลายเป็นจุดท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว และปัจจุบัน อำเภอเชียงของมีหลายชุมชนที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีจุดขายคือความมีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาติพันธุ์ลื้อ ในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายมีชุมชนลื้อที่มีคนลื้ออาศัยอยู่เป็นชุมชนใหญ่อยู่ 3 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนลื้อศรีดอนชัย ตำบลศรีดอนชัย 2) ชุมชนลื้อบ้านห้วยเม็ง ตำบลริมโขง และ 3) ชุมชนลื้อบ้านหาดบ้าย ตำบลริมโขง มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ชุมชนลื้อศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ชุมชนลื้อที่ศรีดอนชัยเป็นชุมชนลื้อที่มีขนาดใหญ่ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้านคือบ้านศรีดอนชัย หมู่ที่ 7 บ้านศรีชัยมงคล หมู่ 12 บ้านศรีมงคล หมู่ 14 และบ้านศรีดอนชัย หมู่ 15 มีจำนวนประชากรทั้งหมดเกือบ 400 ครัวเรือน ที่มาของชาวลื้อที่ศรีดอนชัยในปัจจุบันแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มลื้อที่อพยพมาจากเมืองอู แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และ 2) กลุ่มลื้อที่อพยพมาจากเมืองสิงห์ แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่แตกต่างกัน ลื้อที่มาจากเมืองอูนั้นมีเส้นทางอพยพผ่านมาทางแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังคำบอกเล่าของพ่ออินสม วงศ์ชัย ได้เล่าถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนลื้อศรีชุมชนศรีดอนชัยว่า

“คนที่มารุ่นแรกๆ ไม่มีใครมีชีวิตอยู่แล้วตอนนี้ มีแต่การเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นปู่หรือพ่อของพ่อว่า ในอดีตชาวลื้อที่นี้มีถิ่นฐานอยู่เมืองที่เมืองอูเหนือ แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนตอนใต้ ต่อมาได้มีการอพยพลงมาทางใต้ เนื่องจากการถูกจีนรุกรานและข่มเหง อีกทั้งความลำบากจนและแร้นแค้น ทำให้ชาวลื้อย้ายถิ่นที่อยู่มาตั้งบ้านเรือนตามแนวลำน้ำโขง และบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย”

ชาวลื้อชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นกลุ่มเดียวกับลื้อที่บ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ลื้อบ้านท่าข้ามบ่อ ตำบลหลายหงาว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย และเป็นกลุ่มเดียวกับลื้อที่บ้านท่าฟ้า เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว (เป็นคนละกลุ่มกับลื้อที่บ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย)

ภาพที่ 4.1 ชุมชนลื้อศรีคอนชัยตั้งอยู่ริมแม่น้ำอิงที่เชื่อมโยงกับการย้ายถิ่นในอดีตที่ใช้เส้นทางน้ำอิง

ประวัติการอพยพของชาวลื้อที่ชุมชนศรีคอนชัยมาจากแคว้นสิบสองปันนา มีทั้งเมืองอุและเมืองสิงห์ ซึ่งตอนนั้นเป็นเขตปกครองของแคว้นสิบสองปันนา การอพยพครั้งแรกมีจำนวน 994 คน โดยการนำของ “พญาแก้ว” ได้นำชาวลื้ออพยพมาที่คอยหลักคำเขตเป็นชายแดนลาวที่มีพื้นที่ติดกับประเทศจีน และอาศัยอยู่ที่คอยหลักคำเขตได้ประมาณ 2 ปี ก็ย้ายไปอยู่ที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตอนที่มาถึงเมืองห้วยทราย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชาวลื้อที่ได้แยกกันออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อไปตั้งบ้านเรือนตามที่ต่างๆ (วิจุลดา มาตันบุญ, 2562) ดังนี้

1. กลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวลื้อกลุ่มนี้มาจาก

เมืองอุ แคว้นสิบสองปันนาในอดีต (ปัจจุบันอยู่ในเขตสปป.ลาว) กลุ่มลื้อที่ตัดสินใจอยู่ที่สปป.ลาวนี้ เริ่มตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านท่าฟ้าเป็นแห่งแรก แล้วขยายไปอยู่บ้านเชียงงาม (บ้านทรายงาม) บ้านโป่งนาหนุนหรือปุงนาหนุน (กลุ่มที่ปุงนาหนุนได้ขยายไปบ้านทุ่งแสงจันทร์ และบางคนย้ายไปอยู่ที่บ้านเชียงงาม) บ้านคอนใจ (ท่าฟ้าเหนือ) หรือบ้านห้วยน้ำเหลือง (บ้านท่าฟ้าใต้) บ้านทุ่งแสงจันทร์ บ้านน้ำฮ้อ และขยายไปยังบ้านพิมลลิน (เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่) ด้วยประวัติที่มาของชาวลื้อที่ลาวกับชาวลื้อ

ที่ชุมชนศรีดอนชัยที่มีร่วมกันมาตั้งแต่อดีต จึงพบว่าทั้งสองพื้นที่ยังคงมีความสัมพันธ์กันอยู่ และมีการเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นประจำ และเป็นเครือญาติกัน

2. กลุ่มที่อพยพไปอยู่บ้านกอนตัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มนี้ต่อมาได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยผ่านทางบ้านคอนมูล จังหวัดน่าน และย้ายถิ่นไปอยู่ที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา นิยมใช้นามสกุลว่า วงศ์ชัย (บางครอบครัวอาศัยอยู่บ้านศรีดอนชัยในปัจจุบัน) กลุ่มนี้มาจากเมืองสิงห์ แคว้นสิบสองปันนาในอดีต (ปัจจุบันอยู่ในเขตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

3. กลุ่มที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ผ่านอำเภอเชียงของ ในปีพุทธศักราช 2429 ผู้นำลี้ที่ได้ทำหน้าที่ถึงเจ้าเมืองเชียงของ ซึ่งตอนนั้นเป็นอาณาจักรน่านเจ้าเพื่อขออนุญาตเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เมื่อได้รับการอนุญาตจึงมีย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทย ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาในพื้นที่อำเภอเชียงของ จุดแรกที่เข้ามาคือบ้านเตาบ่มหรือที่บ้านหาดไคร้ ตำบลเวียงในปัจจุบัน แล้วแยกไปอยู่ที่บ้านทุ่งหมอดเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงบางส่วนที่ย้ายไปอยู่บ้านทุ่งคอก ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ (บางส่วนได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านใหม่ ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย) ต่อมาในปีพุทธศักราช 2496 ชาวลี้ที่ได้อพยพมาอยู่อำเภอเชียงของ ได้แบ่งกลุ่มที่อพยพออกเป็น 3 กลุ่ม (วิบูลดา มาตันบุญ, 2562) ดังนี้

- 1) กลุ่มที่ไปตั้งบ้านอยู่ที่บ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายและขยายไปอยู่ที่บ้านศรีบุญเรือง อำเภอแม่สาย ผู้นำคือ “พระยารัตนหงส์คำ” หรือ พญาคำ หรือ พญาหงส์คำ หรือ เจ้าหงส์ และ พระยาจันทร์ หรือ พญาจันตาคาด หรือ เจ้าจันทร์ นามสกุลของลี้กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็น “เป็นหงส์คำ” กับ “จันตาคาด”
- 2) กลุ่มที่ย้ายกลับไปสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกลับไปอยู่กับญาติที่มาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยกันตั้งแต่ครั้งแรก ได้แก่ บ้านจุนซาง บ้านท่าน้ำ บ้านปุงนา หนูน บ้านพิมนสิน บ้านทุ่งแสงจันทร์ บ้านเชียงงาม บ้านท่าฟ้าเหนือ บ้านท่าฟ้าใต้ (ชื่อเดียวกับบ้านซางที่เป็นชื่อเก่า) ผู้นำคือ “พญาผัดดี”
- 3) กลุ่มที่ไปบ้านท่าข้ามบ่อ อำเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ผู้นำคือ “พระยาแสนยอด” นามสกุลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็น “วงศ์ชัย” กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อพยพมาอยู่ที่ชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในปัจจุบัน และต่อมามีกลุ่มลี้ที่อพยพมาจากบ้านกอนตัน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาสมทบ (โดยเดินทางมาจากน่านผ่านอำเภอเชียงคำ)

เป็นกลุ่มชาวลื้อที่มาจากบ้านท่าข้าม ตำบลเหล่ายาว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มีเส้นทาง การอพยพมายังบ้านลุงในปี พ.ศ. 2492 ในช่วงแรกอพยพมา 8 ครัวเรือนหลังจากนั้นก็ทยอยย้ายกันมาเรื่อยๆ (ตอนนั้นเป็นบ้านลุง หมู่ที่ 3 ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย) ด้วยเหตุผลที่ว่า ดินแถบใหม่มีพื้นที่ที่กว้างขวางติดกับแหล่งน้ำและมีภูเขาล้อมรอบ เป็นพื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตร โดยการเดินข้ามเขาและลัดเลาะป่ามาเรื่อยๆ ผ่านห้วยนางเดียว ปางเปา ปางช้าง ห้วยบะหิน ไร่ขี้ช้าง (บะ ไร่ขี้ช้าง) ห้วยน็อค ป่าฮ่อม ซึ่งบ้านลุงอยู่คนละฝั่งแม่น้ำอิงกับบ้านศรีดอนชัยในปัจจุบัน ต่อมาชาว ไทลื้อได้ข้ามน้ำอิงมาโดยเรือเพื่อมาตั้งรกรากที่บ้านศรีดอนชัยในปี พ.ศ.2496 ต่อมาในปีพุทธศักราช 2500 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งหมู่บ้านให้เป็นบ้านศรีดอนชัย หมู่ที่ 13 ตำบลสถาน อำเภอ เชียงของ จังหวัดเชียงราย ในปีพุทธศักราช 2523 บ้านศรีดอนชัย ได้แยกการปกครองออกจากตำบล สถาน มาเป็นบ้านศรีดอนชัย หมู่ที่ 7 ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มาจนถึงปัจจุบัน (วิบูลดา มาตันบุญ และคณะ, 2556: 33) เมื่อจำนวนคนมากขึ้น กลุ่มคนไทลื้อศรีดอนชัยจึงขยายตัว ออกไปกลายเป็นหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลศรีดอนชัย ดังนี้ บ้านศรีดอนชัย หมู่ที่ 7 บ้านศรีชัยมงคล หมู่ 12 บ้านบ้านศรีมงคล หมู่ 14 และบ้านบ้านศรีดอนชัย หมู่ 15 มีจำนวนประชากรทั้งหมดเกือบ 400 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบว่า มีชาวไทลื้อบางส่วนได้ย้ายมาจากบ้านก้อนต้น อำเภอเชียงคำ จังหวัด พะเยา และบ้านท่าข้ามบ่อ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย บ้านห้วยเม็ง ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

สาเหตุที่ตั้งชื่อบ้านศรีดอนชัยนั้น ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนบอกว่าเกิดจากสภาพที่ตั้งของหมู่บ้านที่ เป็นที่ตั้งลุ่มๆ ดอนๆ และมีต้นโพธิ์จำนวนมาก จึงเรียกว่าบ้านศรีดอนชัยตามต้นศรีมหาโพธิ์ สภาพพื้นที่ ในอดีตเป็นพื้นที่ราบสามารถทำนาได้จำนวนมาก มีบริเวณกว้างขวางจึงทำให้ชาวไทลื้อต้องการมาตั้ง รกรากอยู่ที่นี่ แต่ในสมัยก่อนนั้นการเดินทางยังไม่สะดวกไม่มีทางรถ การเดินทางส่วนใหญ่ใช้ทางเรือ จึงค่อนข้างเดินทางลำบาก แม้แต่การเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ยังต้องนั่งเรือจากท่าเรืออำเภอเชียงของ ไปยังท่าเรือที่อำเภอเชียงแสนแล้วนั่งรถไปยังจังหวัดเชียงราย เพื่อต่อรถไปยังจังหวัดเชียงใหม่ สัมพันธ์ กับป่าและธรรมชาติรอบตัว เช่น การตั้งบ้านเรือน การแต่งกาย การทอผ้า และอาหารการกินที่ต้องอาศัย

ธรรมชาติเป็นหลัก แม้ว่าปัจจุบันสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังพบว่าคนลี้ภัยหลายพื้นที่มีการพึ่งพาธรรมชาติสูง (วิบูลดา มาตันบุญ, 2560)

4.1.2 ชุมชนลี้ภัยบ้านห้วยเม็ง หมู่ 6 ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ชุมชนลี้ภัยบ้านห้วยเม็ง ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของตัวอำเภอเชียงของ โดยใช้เส้นทางถนนที่มุ่งหน้าไปทางอำเภอเชียงแสน หมู่บ้านห้วยเม็งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของถนน โดยมีระยะทางห่างจากตัวอำเภอเชียงของไปประมาณ 3 กิโลเมตร ชาวลี้ภัยบ้านห้วยเม็งมีประวัติศาสตร์การอพยพเข้ามาในประเทศไทยเหมือนกับชาวลี้ภัยชุมชนลี้ภัยชุมชนศรีคอนชัย เพราะเป็นลี้ภัยที่มาจากเมืองอุเหมือนกัน หลังจากได้เข้ามาในประเทศไทยแล้วได้มีการแยกกันออกไปตั้งบ้านเรือนคนละแห่ง ปัจจุบันจำนวนประชากรลี้ภัยที่บ้านห้วยเม็งมีทั้งหมดประมาณสามร้อยกว่าคน และมีจำนวนร้อยกว่าหลังคาเรือน

ประวัติศาสตร์การอพยพเข้ามาของลี้ภัยบ้านห้วยเม็งนั้น ในปีพุทธศักราช 2429 ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาในพื้นที่อำเภอเชียงของได้เข้าที่บ้านเตาต้มหรือที่บ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง แล้วแยกไปอยู่ที่บ้านทุ่งหมดเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงบางส่วนที่ย้ายไปอยู่บ้านทุ่งดุก ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ (บางส่วนได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านใหม่ ตำบลสถาน อำเภอเชียงของจังหวัดเชียงราย) ต่อมาในปีพุทธศักราช 2496 ชาวลี้ภัยที่ได้อพยพมาอยู่อำเภอเชียงของได้แบ่งกลุ่มที่อพยพออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มที่ไปตั้งบ้านอยู่ที่บ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายและขยายไปอยู่ที่บ้านศรีบุญเรือง อำเภอแม่สาย ผู้นำคือ “พระยารัตนหงส์คำ” หรือ พญาคำ หรือ พญาหงส์คำ หรือ เจ้าหงส์ และพระยาจันทร์ หรือ พญาจันตาคาด หรือ เจ้าจันทร์ นามสกุลของลี้ภัยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็น “เป็นหงส์คำ” กับ “จันตาคาด”

2. กลุ่มที่ย้ายกลับไปสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกลับไปอยู่กับญาติที่มาจากประเทศจีนด้วยกันตั้งแต่ครั้งแรก ได้แก่ บ้านจุนซาง บ้านท่าน้ำ บ้านโป่งนาหนุน (ปุงนาหนุน) บ้านพิมนสิน บ้านทุ่งแสงจันทร์ บ้านเชียงงาม บ้านท่าฟ้าเหนือ บ้านท่าฟ้าใต้ (ชื่อเดียวกับบ้านซางที่เป็นชื่อเก่า) ผู้นำคือ “พญาผัดดี”

3. กลุ่มที่ไปบ้านท่าข้ามบ่อ อำเภียงแก่น จังหวัดเชียงราย ผู้นำคือ “พระยาแสนยอด” นามสกุลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็น “วงศ์ชัย” กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อพยพมาอยู่ที่ชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในปัจจุบัน และต่อมามีกลุ่มลี้ที่อพยพมาจากบ้านกอนต้นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาสมทบ (โดยเดินทางมาจากน่านผ่านอำเภอเชียงคำ)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพบว่าชาวลี้ที่อาศัยอยู่ชุมชนศรีดอนชัย และลี้ที่บ้านห้วยเม็งมีการติดต่อและไปมาหาสู่กัน บางครอบครัวก็เป็นญาติกัน และยังมีญาติที่อยู่ฝั่งประเทศลาวด้วย ในด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของลี้ทั้งสองชุมชนนับว่ามีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ลี้ที่บ้านห้วยเม็งมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไม่มีการแต่งกายด้วยชุดลี้ในชีวิตประจำวัน ยกเว้นมีงานบุญประเพณีเท่านั้น ไม่มีการทอผ้าไว้ใส่เองหรือทอผ้าลี้เพื่อจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเหมือนที่ชุมชนศรีดอนชัยในอดีตอาชีพของชาวลี้ห้วยเม็งคือ การทำนา ทำไร่ฝ้าย ทำสวนผัก พริก เพื่อใช้เลี้ยงชีพ มาต่อมีการทำไร่ข้าวโพด และไร่ยาสูบเพื่อขาย ปัจจุบันนี้ ชาวลี้ห้วยเม็งส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้เพื่อขาย ได้แก่ ส้มโอ ส้มเขียวหวาน เงาะ ทุเรียน มังคุด โดยมีการเชื่อมโยงกับพ่อค้าคนกลางชาวลี้ที่อยู่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาชนลาว แล้วส่งขายไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผ่านช่องทางรถมุ่งสู่ถนน R3A ผ่านสาธารณรัฐประชาชนลาวแล้วเข้าจีน และผ่านทางเรือเพื่อตรงไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ทำเรือบ้านห้วยเม็งซึ่งมีพื้นที่ติดแม่น้ำโขงและมีท่าเรือมารับสินค้า และผ่านท่าเรือที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงใช้เวลาอยู่กับการประกอบอาชีพคือการทำสวนเป็นหลัก เวลาสำหรับการทำงานด้านประเพณีและวัฒนธรรมลี้มีค่อนข้างน้อย

4.1.2 ชุมชนลี้บ้านหาดบ้าย หมู่ 1 ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

บ้านหาดบ้ายเป็นชื่อที่มาจากชุมชนตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำโขง และมีหาดทรายที่ทอดตัวไปในน้ำโขง หรือภาษาลี้เรียกว่า “บ้าย” ชุมชนลี้หาดบ้ายมีบรรพบุรุษอพยพมาจากสิบสองปันนา ในทางประวัติศาสตร์พบว่ามาอยู่ครั้งแรกที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งไม่ได้ปรากฏปีชัดเจน หลังจากนั้นได้ย้ายไปอยู่บ้ายขยาย แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาได้อพยพตามลำน้ำโขงแถบหลวงพระบาง และไปตั้งถิ่นฐานไปอยู่ที่บ้านปากขอบ บ้านหาดสัตว์ บ้านห้วยคาน และบ้านน้ำแก้ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ในปีพ.ศ.2480 และสงครามอินโดจีนในปีพ.ศ. 2482 เกิดปัญหาขึ้นกับบ้านเมือง ผู้คนอพยพย้ายหนีสงครามเพื่อไปหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ จึงมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยแยกเป็น

หลายกลุ่ม บางกลุ่มอาศัยอยู่ที่อำเภอแม่สาย บางกลุ่มอยู่แถบริมแม่น้ำโขงและได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่บ้านดอนที่ ตำบลริมโขง อยู่ห่างจากบ้านหาดบ้ายปัจจุบันไปประมาณ 1 กิโลเมตร หลังจากนั้นได้มีการโยกย้ายมาอยู่ที่บ้านหาดบ้ายหมู่ 1 ในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.2 ชุมชนลื้อหาดบ้ายตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงกั้นเขตแดนระหว่างไทย-ลาว

บ้านหาดบ้ายเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ และเป็นประวัติศาสตร์การอพยพที่แตกต่างจากชุมชนลื้อศรีดอนชัย และชุมชนห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ เนื่องจากเป็นลื้อคนละกลุ่มกัน ลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัยเรียกลื้อบ้านหาดบ้ายว่า “ลื้อเงิน” ซึ่งมีสำเนียงการพูดไม่เหมือนกัน มีการพูดเร็วและบางคำออกเสียงไม่เหมือนกัน ผู้สูงอายุชาวลื้อที่อาศัยในบ้านหาดบ้ายเองก็สะท้อนว่ากลุ่มลื้อที่อาศัยอยู่บ้านหาดบ้ายดั้งเดิมเป็นคนเงินหรือจีน แต่ได้รับเอาวัฒนธรรมลื้อเข้ามาจนทำให้มีภาษาเปลี่ยนไป และมีการนำเสนอตนเองว่าเป็นคนลื้อเช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากติดตามไปที่การเคลื่อนย้ายของคนลื้อที่หาดบ้ายครั้งแรกที่อพยพไปอยู่ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ก็พบว่าที่อำเภอสันกำแพงนั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์เงินอาศัยอยู่จริง แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานยืนยันว่าเป็นกลุ่มเดียวกับลื้อที่หาดบ้าย

ลื้อที่บ้านหาดบ้ายนอกจากจะมีอัตลักษณ์ของตนเองในเรื่องภาษาแล้ว ยังมีอัตลักษณ์ในด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง มีการนับถือผีบรรพบุรุษคือ “เจ้าพ่อเดือยไก่อแจ้” ในชุมชนจะมีหอเจ้าพ่อเดือยไก่ออยู่ ตั้งอยู่หน้าวัดหาดบ้าย เป็นสถานที่ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนลื้อในชุมชน เพื่อ

มาราบไหว้วาขอพรเพื่อให้ปกปักษ์รักษา ไม่ว่าจะการเดินทางหรือการใช้ชีวิตประจำวัน การมีอัตลักษณ์ด้านลวดลายผ้าทอของคนลื้อที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนที่ยอมรับและชอบผ้าทอ เพราะมีลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ ได้แก่ ลายขอเครือหรือลายดอกขอเครือ ลายอี่ปี่หนอน และลายตาไก่หรือลายดอกโหน่ยตาไก่ ซึ่งเป็นลายเล็ก มีความละเอียด สวยงามและเป็นที่ยอมรับของผู้สวมใส่ (วิบูลดา มาตันบุญ, 2560) คนลื้อที่หาดบ้ายมีเครือญาติอยู่ฝั่งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะบ้านน้ำแก้ง แขวงบ่อแก้ว ที่ยังมีการติดต่อไปมาหากัน และมีการค้าขายระหว่างชุมชนอย่างต่อเนื่อง ของนั้น นามสกุลของลื้อที่หาดบ้ายส่วนใหญ่คือ “ธรรมวงศ์” มีเพียงสะใภ้หรือเขยที่มาจากชุมชนอื่นเท่านั้นที่มีนามสกุลไม่เหมือนกัน

จากข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายข้างต้น แยกกลุ่มลื้อออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัย ตำบลศรีดอนชัย และบ้านห้วยเม็ง ตำบลเวียง และ 2) กลุ่มลื้อที่บ้านหาดบ้าย ตำบลริมโขง ซึ่งลื้อทั้งสองกลุ่มมีประวัติศาสตร์การอพยพเข้ามาในประเทศไทยแตกต่างกัน มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป มีความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเมืองเหมือนกัน นับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน แต่พิธีกรรมในการจัดกิจกรรมต่างๆ มีความแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ ยังพบว่าลื้อทั้งสองกลุ่มมีอัตลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจนคือ “ภาษาพูด” และ “ลวดลายผ้าทอ”

4.2 การยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายกับลื้อแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่อำเภอเชียงของมีอาณาเขตติดกับชายแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่กั้นระหว่างสองประเทศ และจากประวัติศาสตร์ที่ไม่มีพรมแดนกั้นระหว่างไทยและลาว ทำให้ในอดีตลื้อจากอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และลื้อที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสามารถเดินทางไปมาหากันได้ง่าย และถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการแบ่งอาณาเขตของประเทศอย่างชัดเจนก็ยังคงพบว่ามี การติดต่อและการปฏิสัมพันธ์กันของลื้อทั้งสองประเทศอยู่ ปัจจัยที่สำคัญคือลื้อมีจุดยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันหลายประการที่น่าสนใจ ในงานวิจัยนี้มีผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างลื้อสองประเทศ ดังนี้

4.2.1 การยึดโยงความสัมพันธ์บนฐานความเป็นชาติพันธุ์ลื้อด้วยกัน

การยึดโยงความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวลื้อถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะทำให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้อย่างง่ายและรวดเร็ว และหากรู้จักกันแล้วก็สามารถสานต่อความสัมพันธ์นั้นอย่างยาวนาน การยึดโยงความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวลื้อ ประกอบไปด้วย 1) เครือญาติ 2) เครือญาติโดยการสมรส 3) เครือญาติที่มีการ "ยกลูกแก้ว" หรือที่ลื้อชุมชนหาดบ้ายเรียกว่าการเป็น "แม่ยก" 5) เครือข่ายชาติพันธุ์ลื้อผ่านงานประเพณีและวัฒนธรรมของลื้อ 6) การมีประวัติศาสตร์ร่วมของคนลื้อ 7) ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ 8) ความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง "ใจกลางบ้าน" หรือ "หลักใจกลางบ้าน" หรือ "ใจบ้าน" และ 9) ความเชื่อเรื่อง "ผีบรรพบุรุษ" มีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

1. เครือญาติ ได้แก่ พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา ลูก หลาน เหลน ในชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของมักมีการติดต่อและไปมาหาสู่กับชุมชนลื้อที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีต ด้วยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันแบบเครือญาติที่มีเชื้อสายเดียวกัน แต่มีการแยกย้ายกันตั้งบ้านเรือนออกไปอยู่คนละฝั่งน้ำโขงเพราะมีการอพยพในอดีตเพื่อหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ บางครั้งคนลื้อที่อำเภอเชียงของก็ไปอาศัยอยู่บ้านลื้อที่แขวงบ่อแก้วเป็นอาทิศย์ บางครั้งคนลื้อที่แขวงบ่อแก้วก็มาพักบ้านญาติที่อำเภอเชียงของเป็นระยะเวลานานเป็นอาทิศย์หรือสองอาทิศย์ ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ยังขยายเครือข่ายออกไปเป็นเครือข่ายด้านอาชีพของคนลื้อทั้งสองฝั่งอีกด้วย กล่าวคือ ชุมชนลื้อที่บ้านห้วยเม็งส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกผลไม้เป็นหลัก มีพ่อค้าที่เป็นคนลื้อและเป็นญาติกันจากฝั่งสปป.ลาวได้เข้ามารับซื้อผลไม้ในพื้นที่บ้านห้วยเม็งเพื่อส่งไปขายที่ประเทศจีน

2. เครือญาติโดยการสมรส (แต่งงานกันหรือมาดองกัน) ทั้งสองฝ่ายถือว่าเป็นญาติกัน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแต่งงานของคนลื้อทั้งสองฝั่งโขง มีการนับญาติผ่านครอบครัวของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เวลาปฏิบัติงานบุญหรืองานประเพณีในชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของหรือในชุมชนลื้อที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็จะมีการบอกบุญหรือเชิญญาติของทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมงานเพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ลื้อทั้งสองพื้นที่ และเครือข่ายแบบนี้มีการขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ

3. เครือญาติที่มีความสัมพันธ์กันผ่านการ "ยกลูกแก้ว" หรือ "การยกพระ" หรือการเป็น "แม่ยก" ของผู้หญิงลื้อที่ไม่มีลูกผู้ชายแต่หากมีเด็กผู้ชายจะบวชเณรหรือบวชพระ (คนลื้อที่นี้เรียกเณรและพระว่า พระเหมือนกัน) คำว่า "แม่ยก" นี้ ลื้อชุมชนหาดบ้ายเรียกว่าการเป็น "แม่ยก" ส่วนลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัย และห้วยเม็งเรียกว่า "แม่ยก" หมายถึงผู้หญิงลื้อที่ไม่มีลูกผู้ชายแต่ต้องการทำบุญตามความเชื่อของชาว ลื้อที่หากได้ทำบุญหรือส่งเสริมให้บุตรหลาน ได้บวชเณรหรือบวชพระจะได้บุญมากและได้ขึ้นสวรรค์ จะใช้วิธีทำบุญร่วมกับครอบครัวที่มีลูกชายจะบวช หากเป็นผู้ชายเรียกว่า "พ่อยก" เรียกวิธีการทำบุญ แบบนี้ว่า "การยกพระ" เรียกผู้หญิงที่ทำบุญด้วยวิธีนี้ว่า "แม่ยก" แม่ยกเรียกพระว่า "ลูกแก้ว" แม่ยกหนึ่ง คนมีลูกแก้วได้หลายคนและในการบวชแต่ละครั้งลูกแก้วก็มีแม่ยกได้หลายคนเช่นกัน

การนับญาติกันแบบนี้พบได้ในชุมชนลื้อหาดบ้าย ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ ซึ่งเป็น ประเพณีที่สืบทอดกันมานาน นับว่าเป็นสิ่งยึดโยงความสัมพันธ์ของคนลื้อทั้งสองพื้นที่ให้มีความ ใกล้เคียงกันมากขึ้น เมื่อพระสึกออกมาแล้วก็จะมีความเคารพนับถือแม่ยกเหมือนแม่จริงๆ มีการซื้อของ ให้ นำอาหารไปให้ บางรายก็ให้เงิน ในช่วงวันสงกรานต์ทุกปีลูกแก้วก็จะมีการคำหัวแม่ยก เพื่อ แสดงออกถึงความเคารพ และมีการขยี้หรือขยี้ความสัมพันธ์ออกไปเรื่อยๆ เป็นจุดเชื่อมที่ทำให้คน ลื้อมีเครือข่ายที่เข้มแข็งมากขึ้น

4. เครือข่ายชาติพันธุ์ลื้อผ่านงานประเพณีและวัฒนธรรมของลื้อ ที่มีการเชื่อมโยงกันผ่านงาน บุญหรืองานประเพณีของชุมชนลื้อทั้งสองฝั่ง หากมีงานประเพณีสำคัญชุมชนทั้งสองพื้นที่จะทำบัตร เชิญถึงผู้ใหญ่บ้านซึ่งเรียกเครือข่ายรูปแบบนี้ว่า "เครือข่ายหัวบ้าน" ส่วนทางวัดจะทำบัตรเชิญถึงเจ้า อวาสวัดเรียกเครือข่ายแบบนี้ว่า "เครือข่ายหัววัด" เวลาจัดงานประเพณีที่สปป.ลาว หรือที่อำเภอเชียง ของลื้อทั้งสองพื้นที่จะมีการเชิญเครือข่ายหัวบ้านและเครือข่ายหัววัดทุกครั้ง เพื่อเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนลื้อทั้งสองพื้นที่

ภาพที่ 4.3 พี่น้องลื้อศรีคอนซั่วมทำบุญที่วัดลื้อบ้านท่าฟ้า แขวงห้วยทราย สปป.ลาว

5. การมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนลื้อ ที่มีประวัติศาสตร์การเดินทางของบรรพบุรุษมาจาก แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จากประวัติศาสตร์บรรพบุรุษของชาวลื้อได้มีการเดินทางมาจากแคว้นสิบสองปันนามาหลายเส้นทาง แล้วมีการแยกกันออกไปหาพื้นที่ทำกินและตั้งชุมชนในพื้นที่ต่างๆ หลายพื้นที่ มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าจะอยู่คนละพื้นที่แต่หากมีการไล่เรียงถึงบรรพบุรุษ ประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาของลื้อแต่พื้นที่ก็จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ของคนลื้อในอดีต และส่งผ่านมายังคนลื้อรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนลื้อและความเป็นชาติพันธุ์ที่มีที่มาจากที่เดียวกันเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของลื้อได้อย่างรวดเร็วและค่อนข้างเหนียวแน่นด้วยความรู้สึกเป็น “พวกเดียวกัน” หรือเป็น “กลุ่มเดียวกัน” ของคนลื้อในแต่ละพื้นที่

ภาพที่ 4.4 เก็บข้อมูลที่บ้านท่าฟ้า แขวงห้วยทราย สปป.ลาว

6. ความเชื่อเรื่องผีและสายเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากการอพยพมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ ที่เป็นเสมือนระบบการปกครองของชุมชนลื้อ ที่เรียกว่า “ไตเฮือน” ที่หมายถึง การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวลื้อที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีและสายเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ มีการสืบเชื้อสายหรือการสืบผีที่มีลักษณะความเป็นอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนของคนที่เป็นเหมือนญาติกัน โดยการสืบสายมาจากบรรพบุรุษ จำนวน 5 ไตเฮือน คือ ไตเฮือนน้ำห้วย ไตเฮือนกอขาม ไตเฮือนนาย ไตเฮือนกลาง และไตเฮือนก้างเถิน ซึ่งไม่มีลายลักษณ์อักษรระบุไว้แต่มีการเล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การยึดโยงความสัมพันธ์กันแบบนี้มีที่ชุมชนลื้อศรีดอนชัยและบ้านห้วยเม็ง แต่ในบ้านหาดบ้าย ตำบลริมโขงไม่มี

การตั้งชื่อ “ไตเฮือน” แต่ละชื่อนั้นสืบสายกันมาตามประวัติศาสตร์ที่คนลื้อเคยอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาในอดีต ชุมชนลื้อแต่ละพื้นที่มีการตั้งชื่อไตเฮือนแตกต่างกันออกไป แต่แตกต่างกันไม่มากนัก ชาวลื้อในชุมชนศรีดอนชัยมีการสืบผีและสายสัมพันธ์มาจากเมืองอู แคว้นสิบสองปันนาในอดีตและเป็นเขตพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ซึ่งหากเป็นคนลื้อที่เดินทางเข้ามาในกลุ่มเดียวกันจะมีการปกครองโดยใช้ “ระบบไตเฮือน” เหมือนกัน เช่น ชุมชนลื้อที่บ้านท่าฟ้า และบ้านโป่งนาหนูน แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

ลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับไต่เฮือนนี้ ในแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าในชุมชนลื้อบ้านท่าฟ้า แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีไต่เฮือนที่มีความแตกต่างกับชุมชนลื้อที่ศรีดอนชัยบ้าง กล่าวคือมีจำนวน ไต่เฮือนทั้งหมด 5 กลุ่ม ดังนี้

1. ไต่เฮือนกลาง มีจำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นไต่เฮือนที่อยู่กลางหมู่บ้าน
2. ไต่เฮือนก້อง
3. ไต่เฮือนบ้านดี 1
4. ไต่เฮือนบ้านดี 2
5. ไต่เฮือนกอกขาม ส่วนใหญ่มีต้นมะขามอยู่ใกล้ๆ หรืออาจ ไม่มีก็ได้

จากการเก็บข้อมูลที่ชุมชนบ้านท่าฟ้า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่าบ้านท่าฟ้า ไม่มี “ไต่เฮือนนาย” ที่หมายถึงสายของเจ้านายที่หมายถึงผู้ปกครองในหมู่บ้าน เช่น นายบ้าน และไม่มี “ไต่เฮือนเถิน” หรือ “ไต่เฮือนริมป่า” ซึ่งการตั้งไต่เฮือนแต่ละพื้นที่นั้นจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับที่มาของบรรพบุรุษของชาวลื้อในชุมชนนั้นๆ

นอกจากระบบไต่เฮือนจะเป็นระบบที่เป็นจุดยึดโยงความสัมพันธ์ของคนลื้อในแต่ละพื้นที่แล้ว ระบบไต่เฮือนยังมีบทบาทในชุมชนอีกหลายเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของการสืบผีของชาวลื้อ ในกรณีของชุมชนศรีดอนชัยพบว่า หากภรรยาหรือสามีเป็นคนต่างชุมชนจะต้องสืบผีฝ่ายภรรยาหรือสามีที่เป็นคนลื้อ โดยสามีหรือภรรยาที่อยู่ต่างชุมชนต้องยอมรับที่จะเข้าไต่เฮือนของคนลื้อ โดยทำพิธีบอกกล่าวกับเจ้าเฮือนหรือหัวหน้าไต่เฮือน พร้อมกับนำดอกไม้ ธูป เทียน พร้อมกับเงิน เพื่อให้เจ้าเฮือนไปบอกกับผีเจ้าผินาย เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมาหากเป็นคนต่างบ้านที่ไม่ใช่คนลื้อต้องเสียเงินเข้าไต่เฮือน 200 บาท แต่ปัจจุบันเสียค่าเข้าไต่เฮือน 1,000 บาท เพื่อไปขอเข้าไปอยู่ในไต่เฮือนนั้นๆ แต่ถ้าเป็นคนลื้อแต่งงานกับคนลื้อด้วยกันในอดีตมีการสืบผีจากผู้ชาย โดยผู้หญิงต้องย้ายเข้าไปอยู่ในไต่เฮือนเดียวกันกับสามีเพราะถือว่าชายเป็นฝ่ายปกครอง ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเพราะมีปัจจัยที่มาเกี่ยวข้องเช่น การเป็นลูกคนเดียว การไม่มีใครดูแลพ่อแม่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ดังนั้น หากฝ่ายหญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชายจะต้องย้ายเข้าไปอยู่ในไต่เฮือนของฝ่ายชาย หากฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงจะต้องย้ายเข้าไปอยู่ในไต่เฮือนของฝ่ายหญิง โดยต้องมีการเสียค่าเข้าไปอยู่ในไต่เฮือนจำนวน 200 บาท (เสียเงินน้อยกว่าคนนอกชุมชนเพราะเป็นลื้อด้วยกัน) เงินจำนวนที่เก็บเพื่อเข้าไต่เฮือนนี้ จะเก็บเข้ากองกลางของไต่เฮือนนั้นๆ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพราะในแต่ละไต่เฮือนมีโครงสร้างการทำงาน เช่น มีหัวหน้าไต่เฮือน เลขานุการ

เหรียญ และพบว่าความสัมพันธ์กันของคนลื้อที่อยู่ไต่เฮือนเดียวกันนี้ ได้นำไปสู่การให้สวัสดิการกับสมาชิกของไต่เฮือนด้วย เช่น การให้เงินยืมในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้เงิน

นอกจากนี้ ยังพบว่าหัวหน้าไต่เฮือน หรือที่เรียกว่า “เจ้าเฮือน” ยังมีบทบาทต่อชุมชนอย่างมาก ในชุมชนศรีดอนชัยพบว่า การแต่งงานของคนลื้อในอดีตจะเชิญหัวหน้าไต่เฮือนมาเป็นประธานในงานที่คนลื้อเรียกว่า “มานั่งหนัก” (หมายถึงการนั่งนาน ไม่ลุกจนกว่างานจะเสร็จพิธี) มีการเลี้ยงอาหารเป็นขันโตกที่คนลื้อที่นี่เรียกว่า “โก๊ะ” จะเลี้ยงจำนวนมากขึ้นกับว่าเชิญคนจำนวนน้อยแค่ไหน ส่วนใหญ่เชิญไม่มากนัก ประมาณ 3-4 โก๊ะ โดยมีการเลี้ยงที่บ้านหัวหน้าไต่เฮือนที่เจ้าสาวหรือเจ้าบ่าวเป็นสมาชิกอยู่ หลังจากแต่งงานเสร็จแล้วคนลื้อจะมีการเลี้ยงผีของไต่เฮือน

แม้ว่าเวลาจะเปลี่ยนไประบบไต่เฮือนนี้ ยังมีอยู่อย่างมาก โดยเฉพาะในงานในชุมชน เพราะยังมีการใช้ระบบไต่เฮือนในการทำงานพัฒนาชุมชนด้วย ปัจจุบันหากสมาชิกไต่เฮือนออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่นอกหมู่บ้านชื่อก็จะยังอยู่ในไต่เฮือนที่เคยอยู่ เวลาที่มีกิจกรรมของไต่เฮือนก็จะมาร่วมงาน เช่น งานศพ ในแต่ละไต่เฮือนก็จะมีการเก็บเงินเพื่อทำบุญร่วมกันเหมือนเป็นสวัสดิการของกลุ่มที่อยู่ในไต่เฮือนเดียวกัน โดยในอดีตเก็บเงินเพื่อทำบุญหัวละ 20 บาท ปัจจุบันเก็บหัวละ 30 บาท ข้าวสาร 1 ก๊อก (แก้วหรือขัน) ซึ่งแต่ละไต่เฮือนจะมีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน (ไม่ใช่เงินค่าสมาชิกตามปกิศจของหมู่บ้าน) ด้านการบริหารจัดการนั้นสมาชิกไต่เฮือนจะมีการประชุมเพื่อเลือกเจ้าเฮือนหรือหัวหน้าไต่เฮือนเมื่อครบ 4 ปีแล้ว โดยมีการเลือกกันภายในไต่เฮือน โดยเป็นการเปลี่ยนกันเป็นเจ้าเฮือนไปจนครบจำนวนไต่เฮือนที่มีอยู่ หากมีปัญหาหรือมีข้อบกพร่องในการบริหารจัดการก็จะหาแนวทางแก้ไขและยึดถือเป็นกฎกติการ่วมกัน

ระบบไต่เฮือนเปรียบเสมือนระบบการปกครองภายในชุมชนลื้อซึ่งในอดีตนับว่ามีความสำคัญต่อชุมชนลื้ออย่างมาก เพราะไม่มีระบบการปกครองตามกระทรวงมหาดไทย แต่ปัจจุบันระบบไต่เฮือนเปรียบเสมือนเป็นการแบ่งโครงสร้างของชุมชนเพื่อช่วยในเรื่องการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งในอดีตไม่ได้มีกฎหมายอย่างเป็นทางการต้องอาศัยระบบไต่เฮือนช่วยในการปกครองคนในชุมชนลื้อ ปัจจุบันยังช่วยในเรื่องการช่วยกันทำงานในชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนด้วย โดยหัวหน้าแต่ละไต่เฮือนมีเกณฑ์ในการเลือกโดยพิจารณาจาก 1) ความอาวุโส และ 2) ความเหมาะสม โดยทั่วไปในชุมชนลื้อก็จะมีการเปลี่ยนหัวหน้าไต่เฮือนทุกๆ 4

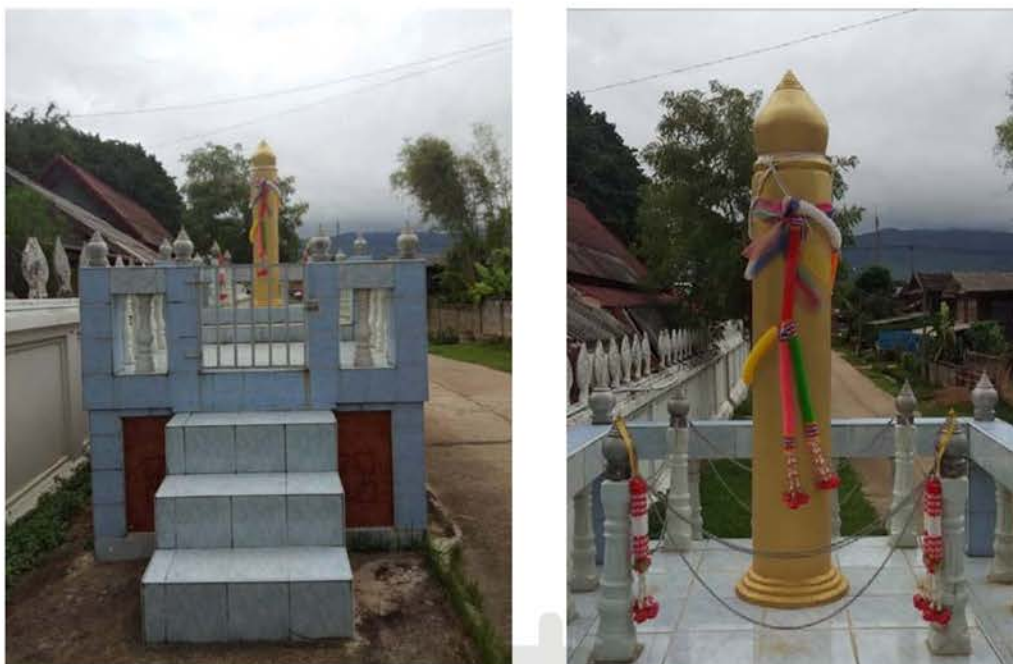
ปี และมีการสลับการเปลี่ยนหัวหน้าไต่เฮียนไปเรื่อยๆ หากจำนวนครัวเรือนในไต่เฮียนไม่มากนักก็จะมีคนที่เป็นหัวหน้าไต่เฮียนซ้ำๆ กัน

ภาพที่ 4.4 สภาพบ้านลื้อที่หลงเหลือเพียงหนึ่งหลัง
ท่ามกลางตึกที่บ้านแล่ เมืองวัง สาธารณรัฐประชาชนจีน

7. ความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสะดือบ้านสะดือเมือง นับเป็นศูนย์รวมความมั่นคงของหมู่บ้าน ทั้งด้านความสามัคคี ความร่มเย็นเป็นสุขของคนในชุมชน โดยรวมทุกอย่างเป็นหนึ่งในเดียวอยู่ที่ใจกลางบ้าน บ่งบอกถึงความภาคภูมิใจของคนลื้อ ที่ชุมชนศรีดอนชัยมีลักษณะเป็นเสาขนาดใหญ่อ 8 กำมือ สูง 6 เมตร ใช้ฝังลงดินครึ่งหนึ่ง ตรงปลายเสาทำเป็นดอกบัวและมีกลีบดอกบัวอยู่ปลายเสา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านลื้อ

ในแต่ละปีชุมชนลื้อจะมีวันที่ทำพิธีกรรมสำคัญเพื่อส่งเคราะห์บ้าน เช่น ที่ชุมชนศรีดอนชัยมี “พิธีส่งเคราะห์บ้าน” ทุกวันสังขารล่องคือวันที่ 13 เมษายน ที่ใจกลางบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคลของชุมชนและเป็นการขอพรให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุข

ภาพที่ 4.5-4.6 ไกกลางบ้านที่ชุมชนศรีคอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ในชุมชนลื้อที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็มีไจกลางบ้านที่มีลักษณะคล้ายกันอยู่ในชุมชนบ้านท่าฟ้า บ้านโป่งนาหนูน ความเชื่อเกี่ยวกับผีบ้าน ผีเมือง และการมีหลักไจกลางบ้านนี้เป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ของคนลื้อในแต่ละพื้นที่ให้มีความใกล้ชิดกัน เพราะมีความเชื่อคล้ายกัน และสามารถเชื่อมสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว

ความเชื่อเกี่ยวกับผีบ้านผีเมืองของคนลื้อที่อำเภอเชียงของนั้น สามารถเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์กับลื้อในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ง่าย เพราะมี “ไจกลางบ้าน” เหมือนกัน สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้ง่ายและรวดเร็ว

8. ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ไม่ว่าชาวลื้อจะอพยพไปอยู่ที่แห่งใดจะต้องเชิญผีบรรพบุรุษไปไว้ในชุมชนเพื่อเป็นที่เคารพและเป็นที่พักทางจิตใจให้กับคนในชุมชน เช่น การนับถือเจ้าบ่อพญาคำของชุมชนลื้อศรีคอนชัย และชุมชนลื้อห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย การนับถือ “เจ้าพ่อเคี้ยวไก่แจ้” ของชุมชนลื้อหาดบ้าย ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และชุมชนลื้อที่บ้านท่าฟ้า แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ชุมชนลือศรีคอนชัยและลือบ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ นับถือผีบรรพบุรุษคือ “เจ้าบ่อพญา คำ” ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำของชาวลือที่มีบทบาทสำหรับชุมชนและคนลือในอดีต และได้เล่าสืบต่อกันมา ทำหน้าที่ดูแลปกป้องรักษาชาวลือ หากมีเหตุการณ์อะไรไม่ดีเกิดขึ้นกับชุมชน ชาวบ้านจะต้องมีการจัด บวงสรวงด้วยวัว ควาย หมู เป็ด และไก่ โดยมีข้อห้ามคือ ห้ามผู้หญิงเข้าไปในเขตบวงสรวงโดยเด็ดขาด และห้ามผู้ชายที่อยู่ต่างหมู่บ้านที่ไม่ใช่คนลือเข้าไปด้วย ผีเจ้าเมืองมีบทบาทในด้านการเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว จิตใจให้กับคนในชุมชน ทำให้มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการใช้ชีวิตและเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของคน ทั้งชุมชน

ในแต่ละปีจะมีประเพณีเลี้ยงถวายเจ้าบ่อพญา คำหรือ “พิธีกำบ่อ” เป็นพิธี “เลี้ยงถวายเจ้าบ่อ พญา คำ” หรือ “กำบ่อ” เป็นการไหว้ผีของบรรพบุรุษของชาวลือที่ศรีคอนชัย ที่ได้ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีต เป็นประเพณีที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนลือ โดยปกติแล้วจะกำสองเดือนคือเดือนยี่และเดือนแปดเหนือ ประเพณี นี้ทำเพื่อเป็นการสักกระเจ้าบ่อพญา คำที่เป็นผีบรรพบุรุษที่ชาวลือเคารพนับถือ และได้นำมาจากเมืองอู แคว้นสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งคนลือเชื่อว่ามีเจ้าอยู่ 2 คน คนที่ 1 ชอบอาหารที่เป็น สัตว์เล็ก เช่น ปลา คนที่ 2 ชอบอาหารที่ทำจากสัตว์ใหญ่ เช่น หมู ในแต่ละปีคนลือจึงมีประเพณีบูชาเจ้า บ่อเพื่อถวายอาหารประเภทปลาและหมูแก่ศาลเจ้าบ่อพญา คำจำนวน 3 ครั้ง เรียกว่า “วันกำบ่อ” มี รายละเอียดดังนี้

1. เดือนกำบ่อ (เดือน 2 หรือเดือนยี่ หรือเดือนพฤศจิกายน-เดือนธันวาคม) ชาวบ้านจะ ทานอาหารประเภทปลาถวายเจ้าบ่อ
2. นับจากเดือนกำบ่อไปอีก 10 วัน ชาวบ้านจะถวายอาหารประเภทหมูให้เจ้าบ่อพญา คำ
3. กำบ่อครั้งสุดท้าย ตรงกับเดือน 8 ออก (ประมาณเดือนสิงหาคม) ชาวบ้านจะถวายหมูสี่คำ ทั้งตัว ซึ่งชาวลือเรียก “หมูปลอด” คือไม่มีสีอื่นปนสีคำเลย

ประเพณีเลี้ยงถวายเจ้าบ่อพญา คำชาวลือ ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ชุมชนลือทุกแห่ง จะมีพิธีกำบ่อ ชุมชนศรีคอนชัยและบ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ มีการกำบ่อปีละ 3 ครั้ง ชาวลือที่ชุมชน ศรีคอนชัยจะถวายอาหารให้เจ้าบ่อพญา คำ โดยมี “พ่อหมอ” ที่เป็นหัวหน้าไต่เชือกก่อนขามมาทำพิธีกรรม นี้ โดยแต่ละไต่เชือกมีการเวียนกันจัดประเพณีนี้ในแต่ละปี ในพิธีบูชาศาลเจ้าบ่อจะมีข้อปฏิบัติคือคนทำ พิธีต้องเป็น โสค เสื้อผ้าห้ามมีลวดลายต้องเป็นสีดำหรือสีขาวเท่านั้น เมื่อเสร็จพิธีบูชาแล้วทุกคน สามารถเข้าศาลเจ้าบ่อ ได้ ยกเว้นผู้หญิงที่ไม่สามารถเข้าไปในบริเวณศาลเจ้าบ่อได้ พิธีกำบ่อนอกจาก

เป็นการสักการะศาลเจ้าบ่อแล้ว ยังทำเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ดีสบายและมีความสุข ชาวลื้อเชื่อว่าหลังจากที่ทำพิธีกำเสร็จแล้วจะทำให้ผ่านพ้นจากสิ่งไม่ดี และจะพบเจอแต่สิ่งดีๆ ในชีวิต

ภาพที่ 4.7 ศาลเจ้าบ่อพญาคำ บ้านท่าฟ้า แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษของคนลื้อที่อำเภอเชียงของนั้น เป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์กับลื้อในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ง่าย เพราะมีหอเจ้าที่ที่แต่ละชุมชนเคารพนับถือ โดยเฉพาะลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัยกับลื้อที่บ้านท่าฟ้าและบ้านโป่งนาหนูน แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นกลุ่มลื้อที่มีประวัติศาสตร์การอพยพมาด้วยกัน จึงเคารพและนับถือผีบรรพบุรุษชื่อ “เจ้าบ่อพญาคำ” เหมือนกัน หากมีการพูดคุยกันแล้วรู้ว่าคนลื้อมีการนับถือเจ้าบ่อเหมือนกันก็สามารถสานสัมพันธ์กันได้เร็วขึ้น

ภาพที่ 4.8 ศาลเจ้าพ่อพญาคำชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

9. ระบบนามสกุล เป็นสิ่งที่บ่งบอกสายสัมพันธ์ของคนลื้อในประเทศไทย กล่าวคือ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แต่เดิมคนลื้อก็เหมือนกับคนไทยที่ไม่มีนามสกุลและในสมัยราชการที่ 6 ได้บัญญัติให้มีนามสกุลขึ้นเมื่อผู้นำไปจดทะเบียนชื่อหรือนามสกุลมักจะใช้เหมือนกัน เช่น “วงศ์ชัย” “ธรรมวงศ์” “จันทาคาด” ซึ่งการใช้นามสกุลเหมือนกัน ในแต่ละหมู่บ้านมักมีนามสกุลที่เหมือนกันหมด เป็นเหมือนเอกลักษณ์ของชุมชนลื้อในพื้นที่ต่างๆ ไป เช่น ชุมชนศรีดอนชัยอำเภอเชียงของใช้นามสกุล “วงศ์ชัย” บ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของใช้นามสกุล “ธรรมวงศ์” บ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของใช้นามสกุล “จันทาคาด” และ “หงส์คำ” เมื่อเห็นนามสกุลของคนลื้อแล้วสามารถบอกได้ว่าเป็นคนลื้อที่อยู่ที่ไหน มีพื้นเพมาจากไหน

การมีนามสกุลที่เหมือนกันและอยู่ในชุมชนเดียวกันของคนลื้อในประเทศไทยก็ยังสามารถทำให้ลื้อในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถแยกได้ว่าลื้อในชุมชนไหนเป็นญาติกันบ้าง แม้ว่าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่มีนามสกุลเหมือนลื้อในประเทศไทยก็ตาม

ในกลุ่มลื้อที่อพยพมาจากเมืองสิงห์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนศรีดอนชัยพบว่า มีนามสกุลที่แตกต่างออกไป ซึ่งจากคำบอกเล่าของ พ่อคำอ้าย วงศ์ชัย บ้านศรีดอนชัย อายุ 85 ปี ที่มีพื้นเพมาจากบ้านก้อต้น

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและมีบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองสิงห์ ได้เล่าถึงการตั้งนามสกุลของคนลื้อกลุ่มนี้ว่า...

“ในอดีตคนลื้อที่เป็นแกนนำของลื้อในสปป.ลาวและในไทยได้หารือและพูดคุยกันว่าหากใครไปอยู่ในพื้นที่ไหนให้ใช้นามสกุลเหมือนกันจะรู้ว่าเป็นลื้อที่มาจากสายไหน เช่น การตั้งนามสกุลวงศ์ใหญ่ วงศ์ไทย และหากเป็นเชื้อสายเจ้าให้ใช้นามสกุลว่า “หน่อสวรรค์””

(พ่อคำอ้าย วงศ์ทัย, อายุ 85 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 7 พฤษภาคม 2562)

การยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวบนฐานความเป็นชาติพันธุ์ลื้อด้วยกันนั้น จะเห็นว่าสิ่งที่ยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้อทั้งสองพื้นที่ได้นั้นจะเกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์ลื้อ อัตลักษณ์ของลื้อ และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความเป็นลื้อมาเกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ญาติกันก็ตาม หากรู้ว่าเป็นลื้อก็สามารถที่จะพูดคุยและสร้างสัมพันธ์กันได้ง่ายขึ้น ได้แก่ การนับถือผีบ้าน ผีเมือง ผีบรรพบุรุษ เนื่องจากความเชื่อเหล่านี้มักแสดงออกมาให้เห็นในรูปแบบของสิ่งที่เป็นวัตถุในชุมชนลื้อแต่ละแห่ง ไม่ว่าจะเป็น “หอเจ้าบ่อพญาคำ” “เจ้าพ่อเตี้ยไก่อแจ้” สิ่งต่างๆ เหล่านี้ นับว่าเป็นรูปธรรม สามารถเห็นได้ชัดเจน แตกต่างกับความเชื่อเรื่อง “ผีเตวดาเฮือน” (เทวดาบ้าน) ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ง่ายเพราะอยู่ในตัวบ้าน หากไม่เข้าไปในบ้านก็ไม่เห็น

ภาพที่ 4.9 เก็บข้อมูลร่วมกับชุมชนศรีดอนชัยที่ สปป.ลาว

4.2.2 การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านการนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท

ชาวสืลือถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทหรือไตที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีความศรัทธาในพุทธศาสนา ดังนั้นการนับถือพุทธศาสนาเหมือนกันจึงเป็นสิ่งที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนสืลือด้วยกัน พุทธสถานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น วัด โบสถ์ พระพุทธรูป ช่วยทำให้คนสืลือสามารถสานต่อความสัมพันธ์กันได้ง่ายและรวดเร็ว และเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์กันได้แน่นแฟ้น แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแต่หากรู้ว่านับถือศาสนาพุทธ ย่อมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้ง่ายและสามารถยึดโยงความสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.10 ศาสนาพุทธจุดเชื่อมความสัมพันธ์ของสืลือไทย-ลาว

วัดท่าฟ้า เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 4.11 วัดบ้านปงนาหนูน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4.2.1 การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่

ในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายมีชุมชนท่องเที่ยวจำนวนมากหลายหมู่บ้านที่เป็นชุมชนลือที่ได้รับ การส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงปีพ.ศ.2560 เป็นต้นมาที่กระแส การท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ผ่านการสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานท่องเที่ยวและ กีฬา สำนักงานพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยต่างๆ ส่งผลให้หน่วยงานในพื้นที่จังหวัดเชียงราย รวมทั้ง อำเภอเชียงของได้มีโครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ที่ส่วนหนึ่งเป็นชุมชนลือที่ศรีดอนชัยและชุมชนลือ หาดบ้าย มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนลือที่อำเภอเชียงของ กับชุมชนลือที่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีสำนักงานอำเภอเชียงของได้เป็นหน่วยงานรัฐที่ได้พา แคนนำในชุมชนลือจากอำเภอเชียงของไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวกับชุมชน ลือที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปีพ.ศ.2560-2562 โดยมีนายอำเภอเชียง ของเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนลือทั้งสองประเทศอย่างเป็นทางการ โดยผ่าน โครงการของทางราชการ

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของ กับลื้อที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมลื้อระหว่างสองพื้นที่ด้วย ตัวอย่างเช่น ประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของมีหรือไม่มี และประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนลื้อที่แขวงบ่อแก้วมีหรือไม่มี และเหตุผลที่ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ หายไปนั้นเป็นเพราะเหตุผลอะไร ซึ่งนำมาสู่การหารือกันในวงเสวนาชุมชนลื้อทั้งสองประเทศ

ภาพที่ 4.12 บ้านเรือนลื้อ ความเป็นอยู่ของคนลื้อ บ้านท่าฟ้า แขวงห้วยทราย สปป.ลาว

4.2.4 การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านระบบการค้าขาย

1. การแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายระหว่างคนลื้อสองฝั่งโขง ที่มีการค้าขายและแลกเปลี่ยนกันมาตั้งแต่อดีต ในอดีตเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าและพัฒนาเป็นการซื้อขายตามแนวชายแดน ส่วนใหญ่เป็นสินค้าตามฤดูกาล ได้แก่ ผัก ผลไม้ ของป่า รวมถึงผ้าทอ ในปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันน้อยลงแต่มีการซื้อขายกันมากขึ้น พื้นที่ที่มีการซื้อขายสินค้านี้ระหว่างสองฝั่งโขง ได้แก่ จุดผ่อนปรนบ้านหาดบ้ายที่มีพื้นที่อยู่ติดน้ำโขงและสามารถมองเห็นฝั่งแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้อย่างชัดเจน มีตลาดเช้าที่ตั้งอยู่ริมน้ำโขง ตลาดเปิดทุกวันพฤหัสบดีตั้งแต่ตีสี่เป็นต้นไป

ถึงประมาณ 10 โมงเช้า สินค้าหลักจากแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ อาหารตามฤดูกาลส่วนใหญ่เป็นอาหารตามธรรมชาติ ได้แก่ ผัก ผลไม้ หน่อไม้ และผ้าทอส่วนใหญ่เป็น ลวดลายของลื้อ ส่วนสินค้าหลักจากฝั่งประเทศไทย ได้แก่ อาหารแห้ง และสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แป้ง ฯลฯ ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่สามารถข้ามไปหากันได้ง่ายแม้ว่าปัจจุบันจะมีเส้น แบ่งพรมแดนและมีขั้นตอนการเข้าเมืองที่ยุ่งยากตามที่กฎหมายกำหนด ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อ ความสัมพันธ์ของคนลื้อทั้งสองประเทศ

แม่อุ้ยศรี อายุ 87 ปี บ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้เล่าเรื่องราวในอดีต เกี่ยวกับการไปค้าขายที่แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาวว่า

"เมื่อก่อนเอาของไปแลกเขา เขาก็เอาของมาแลกเรา ต่อมาอุ้ยไปขายของฝั่งนั้น ขายดี ขายพริก ผักตามฤดู เพราะบ้านเขาบ่อมี เขาอยากได้ของบ้านเรา ตอนนี้ไม่ไปแล้ว เขาปิกมาขายบ้านเราแทน เพราะบ้านเราบ่อมี..."

(แม่อุ้ยศรี ธรรมวงศ์, อายุ 88 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 12 กรกฎาคม 2561)

สิ่งที่แม่อุ้ยศรีเล่านี้หมายถึง “เมื่อก่อนมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ต่อมาอุ้ยศรีไปขายของฝั่งแขวง บ่อแก้ว สปป.ลาว ขายของดีเพราะสินค้าฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่มี ตอนที่อุ้ยศรี ไม่ได้ไปแล้ว คนฝั่งสปป.ลาวกลับเอาสินค้ามาขายบ้านเราแทนเพราะบ้านเราไม่มีของแล้ว” ประโยคนี้ สะท้อนถึงระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายของคนลื้อที่เชียงของกับคนที่อยู่ฝั่งสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนลื้อ และยังสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติในบ้านหาดบ้ายในอดีต และปัจจุบันมีน้อยลง ในขณะที่ฝั่งสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ มีอาหารและผักตามฤดูกาล ที่สามารถนำมา จำหน่ายที่ฝั่งประเทศไทยได้

การยึดโยงความสัมพันธ์กันผ่านการค้าขายนี้ พบว่านอกจากบ้านหาดบ้ายแล้ว พื้นที่ที่เป็น ชุมชนลื้อในอำเภอเชียงของมักมีชาวลื้อจากแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนำผ้า ทอลวดลายไทลื้อ เข้ามาจำหน่ายเป็นประจำ เนื่องจากที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ยังมีคนทอผ้าอยู่แต่ไม่มีตลาดรองรับ ไม่มีที่จำหน่าย จึงมีการรวบรวมผ้าทอจากชุมชนลื้อ

แล้วนำมาขายยังชุมชนลื้อที่ฝั่งประเทศไทย หรือตลาดตามแนวชายแดนในอำเภอใกล้เคียง เช่น ที่จุดผ่อนปรน อำเภอเวียงแก่น สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่มีระหว่างชาวลื้อทั้งสองพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีน้ำโขงกั้นและมีการแบ่งเขตพรมแดนก็ไม่เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด

ภาพที่ 4.13 การค้าขายตามพื้นที่แนวชายแดนไทย-ลาว

ชาวลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขยันและตั้งใจทำงานทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี มีคนลื้อในพื้นที่หลายคนทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางที่นำสินค้าจากฝั่งแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาขายยังฝั่งไทย ทำให้มีฐานะดีขึ้น เช่น ชุมชนศรีดอนชัยพ่อผัด วงศ์ทัย เป็นอีกคนหนึ่งที่เป็นพ่อค้าที่ได้นำของจากฝั่งแขวงบ่อแก้วมาขาย เป็นของเก่าที่คนลื้อนำติดตัวมาจากสิบสองปันนา ตอนที่มีการอพยพลี้ภัยหลักแหล่งที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ถ้วย ขาม ขันเงิน ของใช้ที่ทำด้วยเงิน สร้อยคอ แหวน ฯลฯ ซึ่งในอดีตมีคนค้าขายไม่มาก พ่อผัดเป็นคนแรกๆ ที่ได้นำของเหล่านี้มาขาย ซึ่งนอกจากขายในพื้นที่แล้ว ยังนำมาขายที่ร้านบานเย็น ในตัวจังหวัดเชียงใหม่ด้วย

2. ความสัมพันธ์ในลักษณะของนายจ้างกับลูกจ้าง ที่มีนายทุนที่เป็นคนลื้อจากอำเภอเชียงของ ไปลงทุนให้ชาวลื้อที่แขวงบ่อแก้วทอผ้าให้ และคิดค่าแรง โดยการเป็นนายจ้างกับลูกจ้างระหว่างลื้อที่

อำเภอเชียงของกับลื้อที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีนายทุนที่เป็นคนลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของไปลงทุนให้คนลื้อหลายหมู่บ้านที่แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาวทอผ้าให้ โดยนายทุนได้ซื้ออุปกรณ์ทอผ้า เช่น กี่ทอผ้า ด้าย และฟืมให้ โดยมีเงื่อนไขคือต้องทอผ้าตามลวดลายที่นายทุนได้กำหนดให้ และผ้าที่ทอได้ต้องขายให้กับนายทุนที่ไปลงทุนให้เท่านั้น หากมีการแอบขายให้คนอื่นก็จะมีการยกเลิกการจ้างงาน รูปแบบการยึดโยงความสัมพันธ์กันในลักษณะนี้มีมาตั้งแต่อดีต นายทุนในพื้นที่อำเภอเชียงของบางคนเคยไปลงทุนแบบนี้ แล้วก็เลิกกันไป เมื่อถอยออกมาก็ไม่มีการไปมาหาสู่กับคนลื้อที่แขวงบ่อแก้วอีก เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นอนแฟ้นมากนัก ความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ระหว่างสองฝ่าย

การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านระบบการค้าขาย ประกอบไปด้วยการแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายระหว่างคนลื้อสองฝั่งโขงที่มีมานาน และปัจจุบันเริ่มมีมากขึ้นเพราะมีการพัฒนาเส้นทางเศรษฐกิจสายใหม่ ผ่านสะพานเชื่อมไทย-ลาวแห่งที่สี่ แม้จะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้แน่นอนแฟ้นมากนัก และตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายแต่ก็พบว่ามีการทำมาค้าขายกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นสินค้าที่เป็นอาหารตามธรรมชาติ เครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งเหล่านี้ทำให้คนลื้อขยายเครือข่ายคนรู้จักมากขึ้น จากแค่เพียงการรู้จักเฉพาะเครือญาติก็เพิ่มเครือข่ายคนรู้จักมากขึ้น

ภาพที่ 4.14 เก็บข้อมูลที่บ้านท่าฟ้า แขวงห้วยทราย สปป.ลาว

4.3 การยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน

แม้ว่าประวัติศาสตร์การอพยพของชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีการพูดถึงเส้นทางการอพยพของบรรพบุรุษที่มีพื้นเพอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ด้วยระยะเวลาที่ผ่านไปนานบวกกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ไม่ได้มีชายแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนลื้อทั้งสองประเทศไม่ได้มีความใกล้ชิดกัน และไม่มีการไปมาหาสู่กัน มีการยึดโยงความสัมพันธ์กันอย่างหลวมๆ โดยผ่านระบบการค้าขาย และผ่านเครือข่ายชาติพันธุ์ลื้อระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม เมื่อใดที่คนลื้อที่อำเภอเชียงของพบกับคนลื้อสิบสองปันนาก็จะสามารถผูกความสัมพันธ์กันได้ง่ายและรวดเร็ว ผ่านปัจจัยที่เป็นจุดยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างลื้อด้วยกัน ได้แก่ 1) การยึดโยงความสัมพันธ์บนฐานความเป็นชาติพันธุ์ลื้อ 2) การยึดโยงความสัมพันธ์โดยการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน และ 3) การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านการค้าขายและการทำธุรกิจ มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 การยึดโยงความสัมพันธ์บนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน

การยึดโยงความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวลื้อถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะทำให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้อย่างง่ายและรวดเร็ว และหากรู้จักกันแล้วก็สามารถสานต่อความสัมพันธ์นั้นอย่างยาวนาน การยึดโยงความสัมพันธ์กันบนฐานความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวลื้อ ประกอบไปด้วย 1) เครือญาติ ความสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายญาติที่ยังคงอาศัยอยู่สิบสองปันนา 2) เครือข่ายนักศึกษาลื้อสิบสองปันนาที่มาเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 3) เครือข่ายสมาคมลื้อแห่งประเทศไทย 4) เครือข่ายชาติพันธุ์ลื้อผ่านงานประเพณีและวัฒนธรรมของลื้อ 5) การมีประวัติศาสตร์ร่วมของคนลื้อ 6) ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ 7) ความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” และ 8) ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” มีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

1. เครื่องขายญาติที่ยังคงอาศัยอยู่สิบสองปีมาแล้วที่มีการติดต่อและไปมาหากันบ้างนานๆ ครั้ง ซึ่งเป็นรุ่นพ่อของพ่อของคนลื้อที่อาศัยอยู่ในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันเป็นรุ่นลูกหลานที่ไม่ได้รู้จักกันแล้ว แต่ในชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของบางครั้งจะมีคนลื้อจากสิบสองปีนนามาเยี่ยมพร้อมกันนำผ้าทอลื้อมาขายจำนวนมาก โดยบอกว่าเป็นลูกหลานของคนลื้อที่สามารถนับญาติกันได้ คนลื้อที่อำเภอเชียงของก็มักจะช่วยอุดหนุน โดยการซื้อผ้าทอไว้เพื่อจำหน่าย แต่บางครั้งก็ไม่ได้ต้องการผ้าทออะไรเนื่องจากที่ชุมชนมีการทอผ้าอยู่แล้ว แต่ด้วยความสัมพันธ์ที่เวลาสิบสายสัมพันธ์แล้วทำให้รู้สึกถึงความ เป็นญาติกัน

2. เครื่องขายนักศึกษาลื้อสิบสองปีนนาที่มาเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มีนักศึกษาลื้อที่มาจากแคว้นสิบสองปีนนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มาเรียนปริญญาตรี วิชาเอกภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในปีพ.ศ.2560-2561 มีจำนวนนักศึกษาจากสิบสองปีนนาจำนวน 12 คน ที่มาจากเมืองต่างๆ ได้แก่ 1) เมืองล่า 2) เมืองไฮ 3) เมืองเชียงรุ่ง 4) เมืองฮัม 5) เมือง ลู่น 6) เมืองมิ่ง และ 7) เมืองกง นักศึกษาเหล่านี้ได้รู้จักกับชุมชนศรีดอนชัยผ่านการจัดกิจกรรมของ จังหวัด และได้มีการเข้าไปเที่ยวในชุมชนลื้อศรีดอนชัย หลังจากที่ได้รู้จักกับแกนนำชุมชนแล้ว จึงมีการติดต่อและเชิญเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในงานบุญจุลกฐินที่ทางวัดท่าข้ามศรี ดอนชัยและชุมชนได้จัดขึ้นทุกปี นักศึกษาเหล่านี้ได้นำเอาการแสดงของลื้อสิบสองปีนนามาร่วมแสดง เป็นประจำทุกปี นับว่าเป็นเครื่องขายอย่างไม่เป็นทางการของลื้อที่ศรีดอนชัยกับสิบสองปีนนา และเป็น การเสริมสร้างความสัมพันธ์ของลื้อทั้งสองประเทศ เด็กนักศึกษาเหล่านี้ได้แนะนำให้คนลื้อที่ชุมชนศรี ดอนชัยรู้จักกับครอบครัวลื้อของตนเองที่สิบสองปีนนาผ่านทางการใช้วีดีโอคอลของเครื่องขาย โทรศัพท์มือถือ และจะให้พ่อแม่และปู่ย่าที่อยู่สิบสองปีนนาพูดคุยกับคนลื้อที่ศรีดอนชัย เป็นการ กระชับความสัมพันธ์ระหว่างลื้อทั้งสองประเทศด้วย

ภาพที่ 4.15 นักศึกษาถือจากสิบสองปันนาที่เรียนวิชาเอกภาษาไทยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

3. เครือข่ายสมาคมลื้อแห่งประเทศไทย ในแต่ละปีจะมีการพบปะระหว่างพี่น้องลื้อในประเทศไทย ซึ่งมีการจัดงานจะหมุนเวียนกันจัดไปในจังหวัดที่มีคนลื้ออาศัยอยู่ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำพูน นับเป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ชาวลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งในการจัดงานดังกล่าวได้มีการเชิญทาญาคิงค์สุดท้ายของเจ้าหลวงคำลื้อ กษัตริย์องค์สุดท้ายของคนลื้อที่สิบสองปันนาที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในประเทศไทยเข้าร่วมด้วย และยังมีคนลื้อที่อยู่สิบสองปันนาเข้าร่วมด้วย เป็นจุดที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างกลุ่มคนลื้อในประเทศไทย และระหว่างคนลื้อที่อำเภอเชียงของกับลื้อที่สิบสองปันนาด้วย

นอกจากนี้ สมาคมลื้อแห่งประเทศไทยยังมีการเดินทางไปร่วมงานพบปะกับเครือข่ายลื้อที่สิบสองปันนา ที่เริ่มมีการจัดงานพบปะกันในช่วง 3-4 ที่ผ่านมา

4. การมีประวัติศาสตร์ร่วมของคนลื้อ ที่มีประวัติศาสตร์การเดินทางมาจากแคว้นสิบสองปันนาของบรรพบุรุษ โดยมีการเดินทางจากสิบสองปันนามาหลายเส้นทาง แล้วมีการแยกกันออกไปหาพื้นที่ทำกินและตั้งชุมชนในพื้นที่ต่างๆ มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าจะอยู่คนละพื้นที่แต่หากมีการไ้ร่เรียงถึงประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาของลื้อแต่พื้นที่ก็จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ของคนลื้อในอดีต และ

ส่งผ่านมายังคนลื้อรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การมีประวัติศาสตร์ร่วมของคนลื้อและความเป็นชาติพันธุ์ที่มีที่มาจากที่เดียวกันเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของลื้อได้อย่างรวดเร็วและเหนียวแน่น ดังการที่คณะวิจัยได้เดินทางไปเยี่ยมพี่น้องลื้อที่สิบสองปันนาจะเห็นว่าหากมีการพูดถึงเรื่องประวัติศาสตร์การอพยพของลื้อแล้วย่อมทำให้การสนทนาราบรื่นและใช้เวลา นั่งคุยกันค่อนข้างนาน และสิ่งที่สัมผัสได้คือ ความผูกพันของคนลื้อที่ไม่่ว่าจะอยู่ที่ใดก็เหมือนกันญาติที่ใกล้ชิดกันมาก ด้วยภาษาพูดและประวัติศาสตร์ทางสังคมและการเมือง

ภาพที่ 4.16 เยี่ยมผู้อาวุโสของหมู่บ้านและเก็บข้อมูลที่บ้านพ่าย เมืองฮาย สิบสองปันนา

6. ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ ที่เป็นเสมือนระบบการปกครองของชุมชนลื้อ ที่เรียกว่า “ไตเฮือน” ที่หมายถึง การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวลื้อที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ มีการสืบเชื้อสายหรือการสืบผีที่มีลักษณะความเป็นอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนของคนที่เป็นเหมือนญาติกัน โดยการสืบสายมาจากบรรพบุรุษจำนวน 5 ไตเฮือน คือ ไตเฮือนน้ำห้วย ไตเฮือนกอขาม ไตเฮือนนาย ไตเฮือนกลาง และไตเฮือนก้างเถิน ซึ่งไม่มีลายลักษณ์อักษรระบุไว้แต่มีการเล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สิ่งที่คนลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัยเคารพนับถือคือเจ้าบ่อพญาคำ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทั้งชุมชน ไม่ว่าจะเป็กลุ่มที่มาจากเมืองอูหรือเมืองสิงห์ การตั้งชื่อ “ไตเฮือน” แต่ละชื่อนั้นสืบสายกันมาตามประวัติศาสตร์ที่เคยอยู่ในสิบสองปันนา ชุมชนลื้อแต่ละพื้นที่มีการตั้งชื่อไตเฮือนแตกต่างกันไปบ้างแต่ไม่มากนัก คนลื้อในชุมชน

ศรีดอนชัยมีการสืบผีและสายสัมพันธ์มาจากเมืองอุ ซึ่งอยู่ในเขตเมืองสิบสองป็นในอดีตแต่ปัจจุบันเป็นเขตพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งหากเป็นคนลื้อที่เดินทางเข้ามากลุ่มเดียวกันจะมีการปกครองโดยใช้ “ระบบไตเฮือน” เหมือนกัน ชุมชนลื้อที่บ้านหนองคำ เมืองวัง สิบสองป็นนาก็มีการระบบ “ไตเฮือน” ด้วยเช่นกัน

7. ความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสะดือบ้านสะดือเมือง นับเป็นศูนย์รวมทุกอย่างของหมู่บ้าน ทั้งความมั่นคง ความสามัคคี ความร่มเย็นเป็นสุขของคนในชุมชน โดยรวมทุกอย่างของชุมชนอยู่ที่ใจกลางบ้าน เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนลื้อ ที่ชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในชุมชนลื้อที่เมืองฮายมีใจกลางบ้านเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ เช่น บางหมู่บ้านให้ความสำคัญกับใจกลางบ้านมาก มีพื้นที่กว้าง และมีการสร้างสถานที่ขนาดใหญ่ บางหมู่บ้านมีพื้นที่น้อย และไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักเหมือนถูกละเลยและไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

ในแต่ละปีชุมชนลื้อจะมีวันที่ทำพิธีกรรมสำคัญเพื่อส่งเคราะห์บ้าน เช่น ที่ชุมชนศรีดอนชัยมี “พิธีส่งเคราะห์บ้าน” ทุกวันสังขารล่องคือวันที่ 13 เมษายน ที่กลางใจบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคลของชุมชนและเป็นการขอพรให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุข ที่ชุมชนลื้อเมืองฮาย เมืองวัง และเชียงรุ่ง สิบสองป็นนาก็มีพิธีส่งเคราะห์บ้านในช่วงวันที่ 13 เมษายนหรือช่วงสงกรานต์เช่นกัน

ความเชื่อเกี่ยวกับผีบ้าน หรือที่คนลื้อเมืองฮายเรียกว่า “ผีฮั้น” หรือ “ผีหล่าฮั้น” ที่แปลว่าผีบ้านของคนลื้อนั้นสามารถเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายกับลื้อที่สิบสองป็นนาได้เป็นอย่างดี การมี “ใจกลางบ้าน” เหมือนกันมีการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผีบ้านผีเมืองเหมือนกันสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้ง่ายและสร้างสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 4.17-4.18 ใจกลางบ้านที่บ้านยาง เมืองเจียงเงิน สิบสองปันนา

8. ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ไม่ว่าชาวลื้อจะอพยพไปอยู่ที่ใดจะต้องเชิญผีบรรพบุรุษไปไว้ในชุมชนเพื่อเคารพและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับคนในชุมชนด้วย เช่น การนับถือ “เจ้าพ่อไก่แจ้” ของชุมชนลื้อหาดบ้าย ตำบลริมโขง การนับถือเจ้าบ่อพญาคำของชุมชนลื้อศรีดอนชัยและลื้อที่บ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ “เจ้าบ่อพญาคำ” ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำของชาวลื้อที่มีบทบาทสำหรับชุมชนและคนลื้อในอดีต และได้เล่าสืบต่อกันมา ทำหน้าที่ดูแลปกป้องรักษาชาวลื้อ หากมีเหตุการณ์อะไรไม่ดีเกิดขึ้นกับชุมชน ชาวบ้านจะต้องมีการจัดบวงสรวงด้วยวัว ควาย หมู เป็ด และไก่ โดยมีข้อห้ามคือ ห้ามผู้หญิงเข้าไปในเขตบวงสรวงโดยเด็ดขาด และห้ามผู้ชายที่อยู่ต่างหมู่บ้านที่ไม่ใช่คนลื้อเข้าไปด้วย ผีเจ้าเมืองมีบทบาทในด้านการเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับคนในชุมชน ทำให้มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการใช้ชีวิตและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทั้งชุมชน

การยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อที่สิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนฐานความเป็นชาติพันธุ์ลื้อด้วยกัน สิ่งที่ยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้อทั้งสองพื้นที่ได้นั้นเป็นอัตลักษณ์ของลื้อหรือชุมชนลื้อ ไม่ว่าจะเป็นภาษา วัฒนธรรมความเชื่อของลื้อ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ญาติกันก็ตาม หากรู้ว่าเป็นลื้อก็สามารถที่จะพูดคุย และสนิทสนมกันได้ง่ายขึ้น วัฒนธรรมและความเชื่อดังกล่าว ได้แก่ การนับถือผีบ้าน ผีเมือง ผีบรรพบุรุษ

ภาพที่ 4.19 อาหารต้อนรับทีมวิจัยและแกนนำลี้จากเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ในคราวไปเยี่ยมลี้ที่บ้านหนองคำ เมืองวัง สิบสองปันนา

4.3.2 การยึดโยงความสัมพันธ์กันด้วยการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน

ชาวลี้ถือว่าเป็นกลุ่มไทหรือไตที่นับถือพุทธศาสนาเถรวาทเหมือนกัน ดังนั้นการสัมพันธ์กันด้วยระบบความศรัทธาในพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนลี้ด้วยกัน แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแต่หากพุทธสถานไม่ว่าจะเป็นวัด พระพุทธรูป ย่อมเป็นสิ่งที่ให้เกิดการสานสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว จากการเข้าไปในชุมชนลี้ที่เมืองฮายของติมวิชัยซึ่งเข้าไปพบกับการทำบุญให้คนตามที่วัด หลังจากที่ชาวลี้ที่เมืองฮายรู้ว่ามีคนลี้มาจากประเทศไทยมา ทำให้ดีใจอย่างมากและสื่อสารพูดคุยกันด้วยภาษาลี้กันอย่างสนุกสนาน ทำให้รู้ว่าที่วัดนี้เคยมีคนไทยมาทำบุญและทำของที่ระลึกจากชุมชนเป็นชาผู้เออร์เพื่อแจกให้เป็นของที่ระลึกให้กับแขกคนไทยที่เข้าไปทำบุญที่นี่ นับเป็นอีกจุดเชื่อมความสัมพันธ์ที่ทำให้คนลี้ได้สานต่อความสัมพันธ์กันง่ายขึ้น

ภาพที่ 4.20-4.21 การจัดอาหารของลื้อที่เมืองวังเพื่อต้อนรับคนลื้อจากประเทศไทย

4.3.3 การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านระบบการค้าขาย

การยึดโยงความสัมพันธ์กันผ่านระบบการค้าขาย เป็นสิ่งที่มีอยู่ระหว่างคนลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และลื้อที่สิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีนมีอยู่ในปัจจุบัน การที่นักศึกษาลื้อจากสิบสองปันนาที่มาเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายได้รู้จักกับคนลื้อมีชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และได้้นำสินค้าประเภทผ้าทอจากชุมชนลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมถึงสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของคนลื้อจากอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ไปจำหน่ายยังสิบสองปันนา ทำให้เป็นจุดยึดโยงความสัมพันธ์กันผ่านการค้าขาย ถึงแม้ว่าจะเป็นรูปแบบการค้าขายที่ไม่ได้มากนัก แต่ก็มีพัฒนาการและขยายวงกว้างเรื่อยๆ และเชื่อมโยงไปยังพ่อค้าคนจีนที่เมืองฮาย ที่ได้เดินทางมารับผ้าทอลื้อถึงอำเภอเชียงของ และมีแนวโน้มในการสั่งผ้าทอเพิ่มมากขึ้น

4.4 การยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และลื้อสาธารณรัฐประชาชนจีน

จากการศึกษาครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่าไม่มีรูปแบบการยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างลื้อทั้งสามประเทศคือ คนลื้อที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย คนลื้อที่สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว และลื้อที่สาธารณรัฐประชาชนจีน อาจด้วยสภาพภูมิประเทศของชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายอยู่ห่างจากสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีกิจกรรมที่บ่งบอกถึงสิ่งที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ของลื้อทั้งสามประเทศ ดังนี้

4.4.1. การมีประวัติศาสตร์ร่วมของคนลื้อ ที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานเดิมอยู่ที่สิบสองปันนา และมีการปกครองโดยระบอบกษัตริย์มาเป็นระยะเวลาหนึ่งที่มีเจ้าหม่อมคำลื้อเป็นกษัตริย์องค์สุดท้าย จึงเป็นจุดยึดโยงความสัมพันธ์ของคนลื้อทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และลื้อที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และลื้อที่สิบสองปันนา รวมถึงประวัติศาสตร์ในการอพยพของบรรพบุรุษของคนลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยมีการเดินทางมาจากสิบสองปันนามาหลายเส้นทาง แล้วมีการแยกกันออกไปหาพื้นที่ทำกินและตั้งชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในอำเภอเชียงของ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย และพื้นที่จังหวัดในภาคเหนือเช่น จังหวัดพะเยา และจังหวัดน่าน รวมถึงบริเวณประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวหลายเมือง รวมถึงแขวงบ่อแก้ว ที่มีพื้นที่อยู่ตรงข้ามกับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แม้ว่าจะแยกย้ายกันไปอยู่คนละพื้นที่แต่หากมีการไต่เรื่องถึงประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาในประเทศไทยหรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวของลื้อก็จะทำให้เห็นเส้นทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของความสัมพันธ์ของคนลื้อในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และส่งผ่านมายังคนลื้อรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การมีประวัติศาสตร์ร่วมของคนลื้อและความเป็นชาติพันธุ์ที่มีที่มาจากที่เดียวกันเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของลื้อได้อย่างรวดเร็วและเหนียวแน่น

4.4.2. ความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ ที่เป็นเสมือนระบบการปกครองของชุมชนลื้อ ที่เรียกว่า “ไตเฮือน” ที่หมายถึง การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวลื้อที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีและสายสกุลที่สืบเนื่องมาจากเมืองอูและเมืองสิงห์ มีการสืบเชื้อสายหรือการสืบผีที่มีลักษณะความเป็นอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนของคนที่เป็นเหมือนญาติกัน โดยการสืบสายมาจากบรรพบุรุษจำนวน 5 ไตเฮือน คือ ไตเฮือนน้ำห้วย ไตเฮือนกอกขาม ไตเฮือนนาย ไตเฮือนกลาง และไตเฮือนก้างเถิน ซึ่งไม่มีลายลักษณ์อักษรระบุไว้แต่มีการเล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สิ่งที่คนลื้อที่ชุมชนศรีดอนชัยเคารพนับถือคือเจ้าบ่อพญาคำ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทั้งชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มา

จากเมืองอุหรือเมืองสิงห์ การตั้งชื่อ “ไต่เฮือน” แต่ละชื่อนั้นสืบสายกันมาตามประวัติศาสตร์ที่เคยอยู่ใน สิบสองปันนา ชุมชนคือแต่ละพื้นที่ที่มีการตั้งชื่อไต่เฮือนแตกต่างกันไปบ้างแต่ไม่มากนัก คนลื้อในชุมชน ศรีคอนชัยมีการสืบผีและสายสัมพันธ์มาจากเมืองอุ สิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ในอดีตและในปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งหากเป็นคนลื้อที่เดินทางเข้ามากลุ่มเดียวกันจะมีการปกครองโดยใช้ “ระบบไต่เฮือน” เหมือนกัน ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็เช่นกัน พบว่าในบ้านท่าฟ้าแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีจำนวนไต่เฮือน ทั้งหมด 6 ไต่เฮือน คือ 1) ไต่เฮือนกลาง มีจำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นไต่เฮือนที่อยู่กลางหมู่บ้าน 2) ไต่เฮือนก่อง 3) ไต่เฮือนบ้านดี 1 4) ไต่เฮือนบ้านดี 2 5) ไต่เฮือนก้างเดือน 6) ไต่เฮือนเกาะขาม ส่วนใหญ่มีต้นมะขามอยู่ใกล้ๆ หรืออาจไม่มีก็ได้ การมีระบบไต่เฮือนในชุมชนนี้ หากคนลื้อได้มีการพูดคุยกันและถามถึงระบบในชุมชนที่มี “ไต่เฮือน” แล้วจะช่วยทำให้คนลื้อรู้สึกถึงความเป็นกลุ่มหรือพวกเดียวกัน รู้สึกเหมือนเป็นญาติกัน

4.4.3. ความเชื่อและการนับถือผีบ้าน ผีเมือง ของชาวลื้อที่มีการสร้าง “ใจกลางบ้าน” หรือ “หลักใจกลางบ้าน” หรือ “ใจบ้าน” ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสวดือบ้านสวดือเมือง นับเป็นศูนย์รวมความมั่นคงของหมู่บ้าน ทั้งด้านความสามัคคี ความร่มเย็นเป็นสุขของคนในชุมชน โดยรวมทุกอย่างเป็นหนึ่งในเดียวอยู่ที่ใจกลางบ้าน และสามารถพบเห็นในชุมชนลื้อทั้งในไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านลื้อ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ชุมชนลื้อทั้งสามประเทศกำหนดวันทำพิธีกรรมสำคัญที่ใจกลางบ้านเพื่อส่งเคราะห์บ้าน ในช่วงสงกรานต์ของทุกปี หรือในวันที่ 13 เมษายน เพื่อความเป็นสิริมงคลของชุมชนและเป็นการขอพรให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุข

ความเชื่อและการเคารพใจกลางบ้านของคนลื้อทั้งสามพื้นที่พบว่ามีส่วนสำคัญในการยึดโยงความสัมพันธ์ของคนลื้อเข้าด้วยกัน แม้ไม่เคยพบกันแต่หากได้เข้าไปเยี่ยมในชุมชนลื้อแล้วเห็นว่าใจกลางบ้านและมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องก็ช่วยให้การสร้างความสัมพันธ์กันได้เร็วขึ้น เช่นเดียวกับกรณีที่แกนนำลื้อที่ชุมชนลื้อศรีคอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้เดินทางไปเยี่ยมชุมชนลื้อที่เมืองวัง สิบสองปันนาร่วมกับทีมวิจัยครั้ง เมื่อเห็นใจกลางบ้านและการให้ความสำคัญกับใจกลางบ้านของคนลื้อที่เมืองวังก็ทำให้มีความสนใจในการพูดคุยและสอบถามการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถเป็น

จุดเชื่อมความสัมพันธ์กันได้ง่าย และหากรู้จักกันแล้วก็สามารถยึดโยงความสัมพันธ์กันได้อย่างแน่นแฟ้น

4.4.4. ความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ไม่ว่าชาวลื้อจะอพยพไปอยู่ที่ใดจะต้องเชิญผีบรรพบุรุษไปไว้ในชุมชนเพื่อเคารพและเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจให้กับคนในชุมชน เช่น การนับถือเจ้าพ่อพญาคำของชุมชนลื้อศรีดอนชัย และลื้อบ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และชุมชนลื้อที่บ้านท่าฟ้า แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การนับถือ “เจ้าพ่อเดียดไก่อแจ้” ของชุมชนลื้อหาดบ้าย ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในแต่ละปีจะมีประเพณีเลี้ยงถวายผีบรรพบุรุษเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การจัด “พิธีกำบ่อ” เป็นพิธี “เลี้ยงถวายเจ้าพ่อพญาคำ” หรือ “กำบ่อ” เป็นการไหว้ผีของบรรพบุรุษของชาวลื้อที่อำเภอเชียงของและลื้อที่บ้านท่าฟ้า แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีต เป็นประเพณีที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนลื้อ โดยปกติแล้วจะกำสองเดือนคือเดือนยี่และเดือนแปดเหนือ ประเพณีนี้ทำเพื่อเป็นการสักกระเจ้าพ่อพญาคำที่เป็นผีบรรพบุรุษที่ชาวลื้อเคารพนับถือ และได้นำมาจากเมืองอุ แคว้นสิบสองปันนา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในอดีต และปัจจุบันอยู่ในเขตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในชุมชนลื้อบ้านหนองคำ เมืองวัง สิบสองปันนา พบว่ามีการนับถือผีบรรพบุรุษที่มีการนำเอาสัญลักษณ์แทนผีฝ่ายพ่อเรียก “ผีล้าเก้าเฮ็น” จะแขวนไว้ในห้องรับแขกในตัวบ้าน และสัญลักษณ์แทนผีฝ่ายแม่เรียกว่า “ผีล้า” โดยแขวนไว้นอกห้องหรือในส่วนที่เป็นทางเดิน หากครวเรือ่นมีกิจกรรมอะไรหรือจะเดินทาง หรือใครไม่สบายก็จะบอกกล่าวและขอพร แล้วนำเอาข้าวสาร ไปใส่ไว้ในภาชนะนี้

ภาพที่ 4.22 สัญลักษณ์แทนตีบรรพบุรุษฝ่ายแม่ ในภาพเป็นแม่ของย่า เรียกว่า “สีล้า”

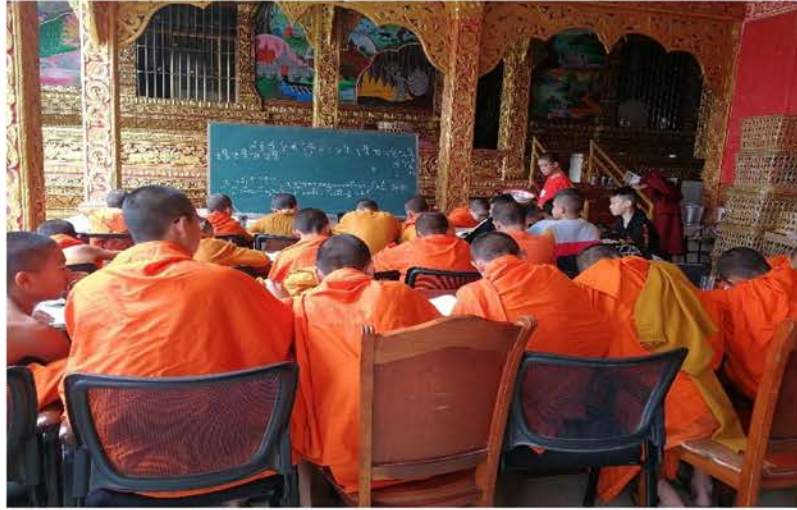
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย
(องค์การมหาชน)

ภาพที่ 4.23 สัญลักษณ์แทนผีบรรพบุรุษฝ่ายผู้ชายหรือฝั่งพ่อ
ในภาพเป็นพ่อของปู่ เรียกว่า “ผีล้าแกฮั้น”

4.4.5 การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านการนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท

ชาวลื้อถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทหรือไตที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีความศรัทธาในพุทธศาสนา ดังนั้นการนับถือพุทธศาสนาเหมือนกันจึงเป็นสิ่งที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนลื้อด้วยกัน ไม่ว่าจะในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือสาธารณรัฐประชาชนจีน หากเห็นพุทธสถานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะ เป็น วัด โบสถ์ พระพุทธรูป แล้วจะช่วยให้เริ่มความสัมพันธ์กันได้ง่าย และเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์กันได้รวดเร็ว แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแต่หากรู้ว่านับถือศาสนาพุทธ ย่อมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้ง่ายและสามารถยึดโยงความสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.24 การสอนภาษาลื้อให้กับเณรและพระในวัดที่เมืองฮาย

สิบสองปีนนา สาธารณรัฐประชาชนจีน

จากภาพการสอนภาษาลื้อในวัดที่เมืองฮายข้างต้น เป็นจุดเริ่มบทสนทนาระหว่างแกนนำลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับลื้อที่เมืองฮายในคราวที่ทีมวิจัยเดินทางไปเยี่ยมชุมชนลื้อที่เมืองฮายกับแกนนำลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในการทำงานโครงการนี้ช่วยเน้นย้ำว่า คนลื้อไม่ว่าจะอยู่แห่งใด หากมีพุทธศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.25 งานจตุลกฐินถิ่นไทลื้อ ชุมชนศรีคอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 4.26 งานจตุลกฐินถิ่นไทลื้อ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงลื้อในจีน ลาว และไทยเข้าด้วยกัน

4.4.6 การยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านระบบการค้าขาย

แม้ว่าด้วยสภาพภูมิประเทศของชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จะอยู่ห่างไกลจากสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน แต่คนลื้อทั้งสองพื้นที่ก็มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีการยึดโยงความสัมพันธ์กันผ่านระบบการทำมาค้าขาย จากการที่คนในชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้รู้จักกับนักศึกษาลื้อจากสิบสองปันนาที่มาเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักศึกษาลื้อจากสิบสองปันนา ที่ให้ความร่วมมือในการแสดงกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาเหล่านี้ ได้ทดลองนำสินค้าประเภทผ้าทอจากชุมชนลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมถึงสินค้าจากอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ไปจำหน่ายยังสิบสองปันนา ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการสั่งสินค้าที่เป็นผ้าทอจากชุมชนลื้อที่อำเภอเชียงของไปจำหน่ายยังสิบสองปันนาในจำนวนที่มากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการหาสินค้าผ้าทอจากชุมชน โดยหาช่างทอที่สามารถส่งผ้าทอให้ได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ นับเป็นจุดยึดโยงความสัมพันธ์อีกจุดหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ของลื้อทั้งสองประเทศมีแน่นแฟ้นมากขึ้น

ภาพที่ 4.27 เรือขนส่งสินค้าไปจีนตามแนวชายแดนไทย-ลาว

นอกจากนี้ การยึดโยงความสัมพันธ์กันของคนลื้อทั้งสองประเทศผ่านระบบการค้าขายยังพบได้ในพื้นที่บ้านห้วยเม็ง ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนผลไม้ ได้แก่ ส้ม ลำไย เงาะ และทุเรียน ที่มีการค้าขายผลไม้ผ่านพ่อค้าคนกลางที่เป็นคนลื้อจากแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อส่งไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีทั้งวิธีการส่งทางรถผ่านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามเส้นทาง R3A และส่งผ่านทางเรือไปยังสิบสองปันนา ซึ่งการค้าขายระหว่างคนลื้อด้วยกันนับว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่เป็นจุดยึดโยงความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์บนฐานความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อด้วยกัน

ภาพที่ 4.28 ท่าเรืออำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายแห่งที่ 1

การขนส่งสินค้าจากจีนมาไทยและจากไทยไปจีน

จากการศึกษาการยึดโยงความสัมพันธ์ของคนลื้อสาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และลื้อที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามียึดโยงความสัมพันธ์กันระหว่างลื้อสามประเทศตั้งอยู่บนฐานฐานความเป็นชาติพันธุ์ลื้อด้วยกัน ความรู้สึกร่วมในการเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ประวัติศาสตร์ของคนลื้อ ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ และการอพยพ

โยกย้ายถิ่น การยึดโยงความสัมพันธ์กันผ่านงานประเพณีและวัฒนธรรมลือ ระบบความเชื่อ ศาสนา และผ่านระบบการค้าขาย นอกจากนี้ ยังพบว่ามียังปัจจัยสำคัญที่ยึดโยงความสัมพันธ์ของลือทั้งสามพื้นที่ คืออัตลักษณ์ลือเช่นภาษาที่สามารถสื่อสารกันได้ง่าย และสร้างความสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี และอัตลักษณ์ที่สามารถเห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ การนับถือผีบ้าน ผีเมือง ผีบรรพบุรุษ และการมีพิธีกรรมที่ใกล้เคียงกัน มีบางส่วนที่เป็นการยึดโยงความสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายที่เป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานรัฐ และเครือข่ายชาติพันธุ์ลือในรูปแบบของสมาคมลือแห่งประเทศไทยที่เชื่อมความสัมพันธ์ข้ามประเทศไปยังลือสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

มีจุดยึดโยงความสัมพันธ์ของคนลือบางพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และลือที่แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และลือที่สิบสองปันนาคือการมีการปกครองในระบบกษัตริย์ที่มีเจ้าหม่อมคำลือกษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งสิบสองปันนา

ภาพที่ 4.29 เส้นทาง R3A ผ่านด่านพรมแดนเชียงของ บ้านดอนมหาวัน ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

นอกจากนี้ ยังพบว่าการมีนโยบายสำคัญของประเทศไทย เช่น การสร้างสะพานเชื่อมไทย-ลาว แห่งที่ 4 ที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เพื่อต้องการเชื่อมโยงการค้าการลงทุนระหว่างประเทศกับ สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศอื่นๆ ในอาเซียน รวมถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนของประเทศไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของคนลื้อทั้งสามประเทศเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ปัจจุบันยังมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการ ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนลื้อทั้งสามประเทศให้มีความใกล้ชิดมากขึ้นคือ การมีระบบเทคโนโลยี สื่อสารที่ทันสมัย การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมคนทั่วโลกเข้าใกล้กัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คน ลื้อมีการเชื่อมความสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วและมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และยังสามารถติดตามหา ญาติหรือคนรู้จักที่อยู่ต่างแดนได้ง่ายด้วย

การวิจัยครั้งนี้จึงพบว่าคนลื้อในแต่ละพื้นที่ที่มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด โดยใช้ระบบไลน์ ระบบเฟซบุ๊ก และสามารถเชื่อมโยงคนลื้อจากแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี ผ่านเครือข่ายญาติ เครือข่ายคนรู้จัก และเครือข่ายการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ ที่มีการออกร้านที่เป็นผลิตภัณฑ์ ชุมชนลื้อ เครือข่ายจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในประเทศไทย หากแต่กว้างไกลไปถึง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยใช้ระบบ WeChat ทำให้คนลื้อมีความ ใกล้ชิดกันมากขึ้น